

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH BUDYNKÓW
KAPLICY, SALI GIMNASTYCZNEJ ORAZ OGRODZENIA W
ZESPOLE ZABUDOWAŃ JEDNOSTKI WOJSKOWEJ 2111
W TRZEBIATOWIE.**

**Opracowanie:
mgr Bartłomiej Rejmanowski**

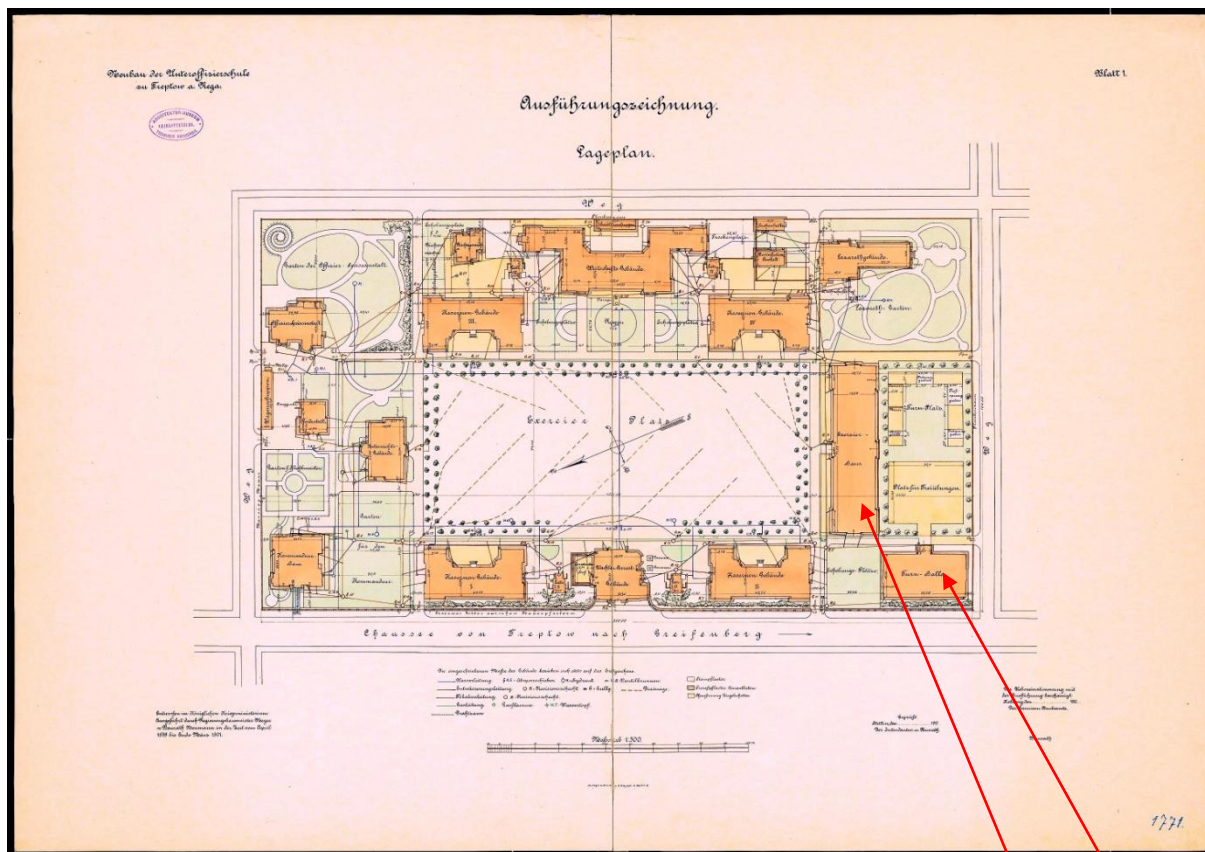
Szczecin listopad 2019

Spis treści

- I. Opis obiektu
- II. Historia obiektu
- III. Stan zachowania obiektu i przyczyny zniszczeń
- IV. Program prac konserwatorskich

I. Opis obiektu.

Zespół zabudowań szkoły podoficerskiej został usytuowany w zwartym układzie geometrycznym na planie prostokąta. Budynki ujeżdżalni (obecnie sali gimnastycznej) oraz sali gimnastycznej (obecnie kaplicy), znajdują się w zachodniej części koszar.

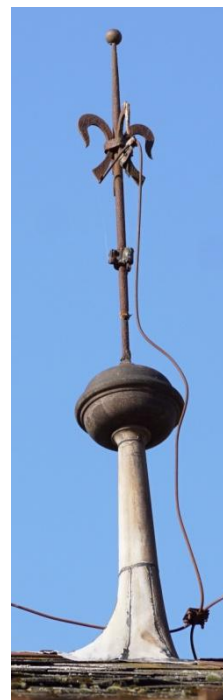
Rys. nr 1. Plan przedstawiający Szkołę Podoficerską w Trzebiatowie w latach 1898-1901. Rozmieszczenie budynków jest niemal bez zmian zachowane do dzisiaj. Technische Universität Berlin Architekturmuseum. <https://architekturmuseum.ub.tu-berlin.de>, kolorowana litografia na kartonie, nr inv. 33719.

A - Budynek ujeżdżalni, obecnie sali gimnastycznej. B - Obecna kaplica.

Budynek obecnej kaplicy na planie prostokąta z osiowym ryzalitem na elewacji frontowej oraz wtórnym południowym przedsionkiem. Mury z cegły ceramicznej, tynkowane. Tynk wierzchni wtórny, typu terabona. Narożniki oraz szczyty flankowane piaskowcowymi sterczynami z kulami. Zwieńczenie szczytów oraz ścian w formie profilowanych gzymsów. Dach pokryty częściowo oryginalnym pokryciem w formie łupku szarego. Na kalenicy dachu dwie cynkowe sterczyny. Okna z profilowanym obramieniem i zwornikiem. W części okien znajdują się kwatery z witrażem w kształcie krzyża. Stolarka okienna i drzwi frontowe pierwotne. Opierzenia szczytów wykonano z blachy stalowej ocynkowanej.

Fot. nr 1. Kwatery witrażowe w oknie kaplicy.

Fot. nr 2. Cynkowa sterczyna

Budynek ujeżdżalni obecnie sali gimnastycznej, usytuowany jest na planie prostokąta z wysokim dwuspadowym dachem z naczółkami. Mury z cegły ceramicznej, tynkowane. Tynk wierzchni wtórny, typu terabona. Elewacje długie zryzalitowane z wysokimi, prostokątnymi oknami. W szczycie jednego pseudoryzalitów elewacji północnej fragmentarycznie zachowana ozdobna snycerka.

Fot. nr 3. Zachowana snycerka szczytu elewacji północnej.

Dach kryty wtórnie blachą cynkową.

Ogrodzenie od strony ulic Zagórskiej i Władysława Jagiełły ustawiono na murowanej podmurówce z murowanymi słupami, między którymi umieszczono dekoracyjne, kute stalowe przesła. Podmurówkę od strony zewnętrznej obłożono cegłą licówką, obecnie obtynkowaną, stronę wewnętrzną i zwieńczenia cokołu pokryto tynkiem. Słupy pokryte tynkiem i zwieńczone betonowymi czapkami. Pierwotnie słupy miały opracowanie powierzchni w formie boni. Część ogrodzenia od strony ulicy Władysława Jagiełły w formie ogrodzenia pełnego z wypełnieniem przestrzeni między słupami murem ceglanym pokrytym tynkiem. Bramy i furtki ogrodzenia wykonano z ozdobnych, kutych elementów i powieszono na poszerzonych i wydłużonych słupach. Jedna z bram jest współcześnie zrekonstruowana ze stalowych kątowników i prętów.

Fot. nr 4. Fragment ogrodzenia od strony ulicy Zagórskiej ze stalowymi pręslami.

Fot. nr 5. Fragment ogrodzenia od strony ulicy Władysława Jagiełły z murowym wypełnieniem między słupami.

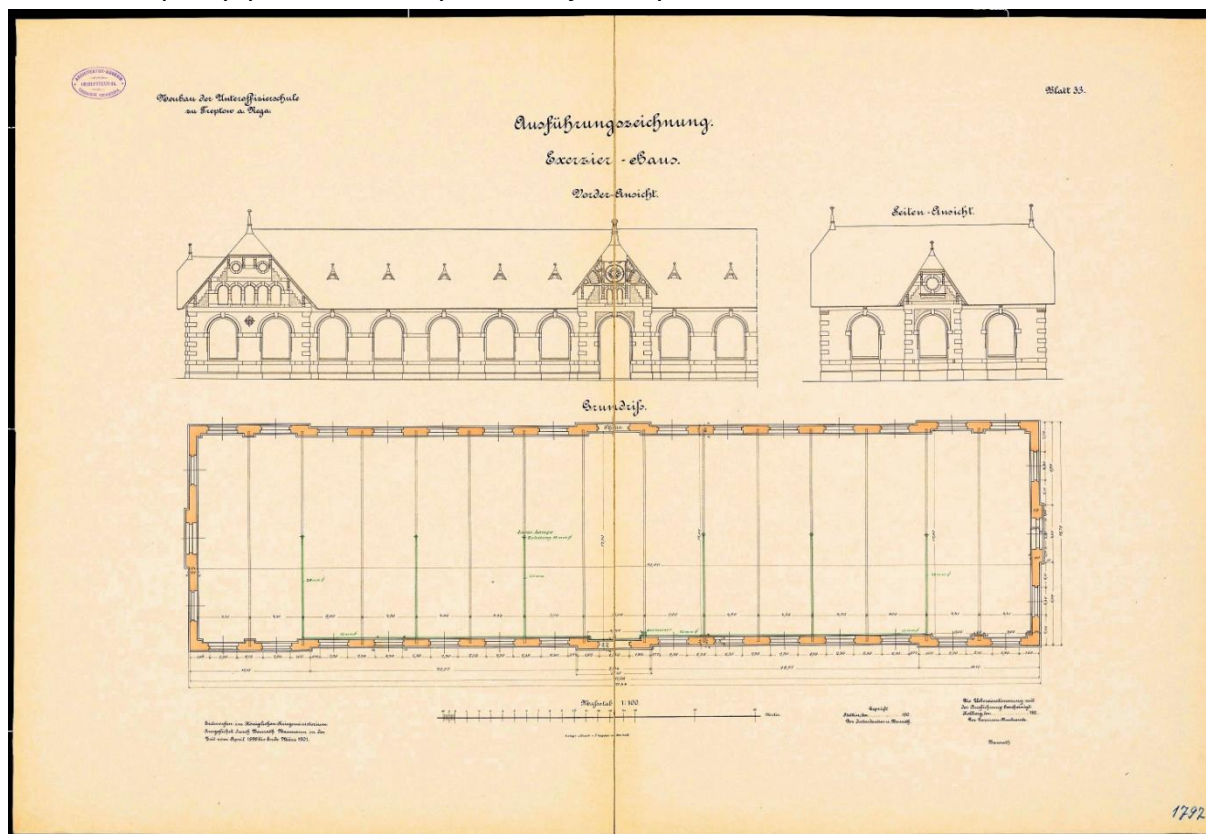
Fot. nr 6. Ozdobna, kuta stalowa brama od strony ulicy Zagórskiej.

II. Historia obiektu.

Obiekt jako zespół koszarowy, został wpisany do rejestru zabytków pod numerem 242 decyzją DZ 4200/28/O/2005 z dnia 20.12.2005 r.

Zespół budynków wojskowych powstał w okresie kwiecień 1895 a marzec 1901, na co wskazuje opis planu ze zbiorów Architekturmuseum Technische Universität Berlin (rys. nr 1). Szkoła Podoficerska została otwarta w roku 1901¹. W sierpniu 1921 r. Szkoła Podoficerska została przemianowana na Państwową Szkołę Policyjną (Staatliche Polizeischule) kształcąca policję wojskową tzw. żandarmerię². W latach 1945-47 stacjonowały tu jednostki Armii Czerwonej. Od 1947 r. do dzisiaj obiekty wykorzystywane są przez Wojsko Polskie³.

Budynki sali gimnastycznej, kaplicy oraz ogrodzenie prawdopodobnie po 1945 r. uległy częściowym zmianom i przebudowie. Największe zmiany zaszły w elewacji obecnej sali gimnastycznej. Zachowane archiwalne zdjęcia i rysunki wskazują na znaczne powiększenie otworów okiennych, usunięcie większości dekoracji szczytów oraz detalu w postaci zworników i obramień okiennych. Pierwotne tynki zostały pokryte wyprawą typu terabona. Dach został pokryty arkuszami ocynkowanej blachy.

Rys. nr 2. Rysunek przedstawiający elewacje oraz rzut ujeżdżalni, obecnie sali gimnastycznej w latach 1898-91. Widoczne profilowane obramienia półkoliście zwieńczonych okien, zworniki, dekoracje szczytów obecnie nieistniejące. Technische Universität Berlin Architekturmuseum. <https://architekturmuseum.ub.tu-berlin.de>, kolorowana litografia na kartonie.

¹ WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA, ZESPÓŁ ZABUDOWAŃ WOJSKOWYCH SZKOŁY PODOFICERSKIEJ, Ewa Kulesza Szerniewicz, grudzień 1997 r. p.12

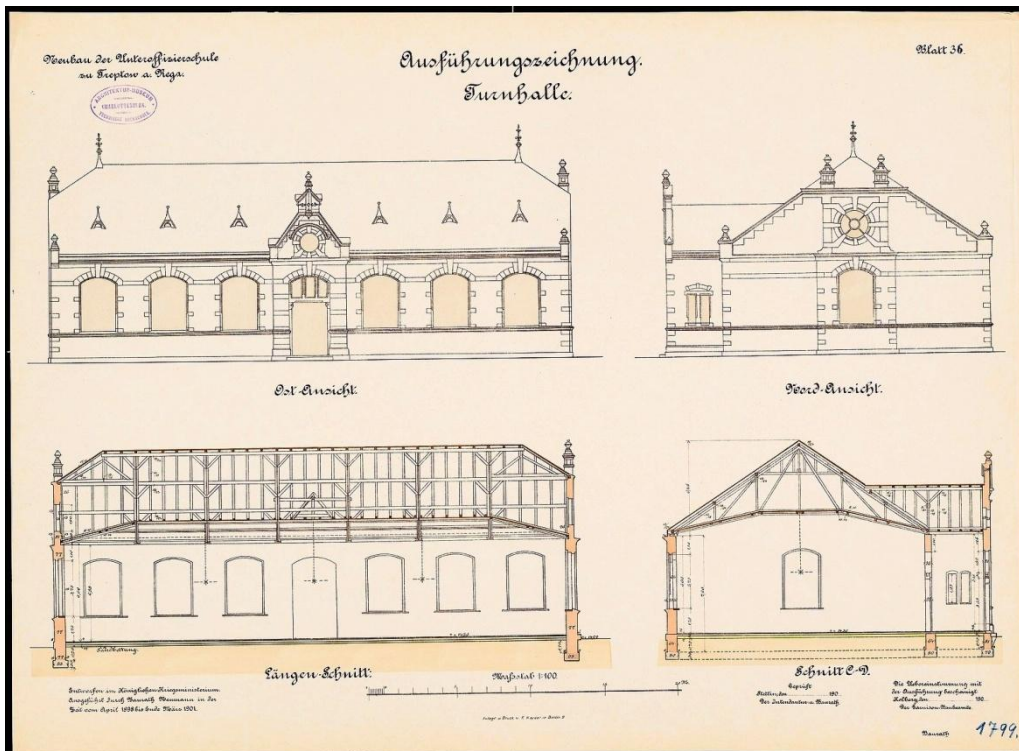
² Ibid.

³ Obecnie koszary użytkuje 3 Batalion Zmechanizowany Legii Akademickiej.

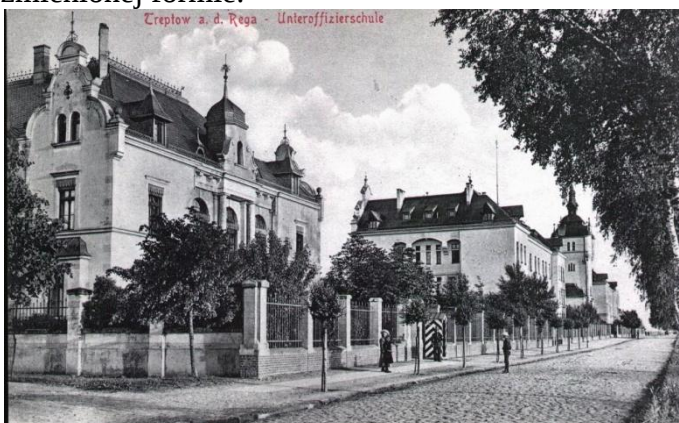
Fot. nr 7. Fragment fotografii z 1903 r. z elewacją północną ujeżdżalni.

Budynek obecnej kaplicy również uległ przebudowie, jednakże w mniejszym stopniu niż ujeżdżalnia. Wraz z położeniem nowej wyprawy typu terabona, została usunięta część dekoracji architektonicznych elewacji oraz ryzalitu frontowego. W partii połaci dachu usunięto ozdobne sterczyny, prawdopodobnie cynkowe. Dobudowano południowy przedsionek.

Rys. nr 3. Rysunek przedstawiający elewacje wschodnią, północną oraz konstrukcję dachową w latach 1898-91. Technische Universität Berlin Architekturmuseum. <https://architekturmuseum.ub.tu-berlin.de>, kolorowana litografia na kartonie.

Ogrodzenie od strony ulic Zagórskiej i Władysława Jagiełły zachowało się w mało zmienionej formie.

Fot. nr 8. Fotografia z lat 1914-30. Widoczne licowanie cegły cokołu ogrodzenia. (źródło fotopolska.eu)

Fot. nr 9. Fotografia z 1916 r. (źródło fotopolska.eu).

Fot. nr 10. Fotografia z 1906 r. (źródło fotopolska.eu).

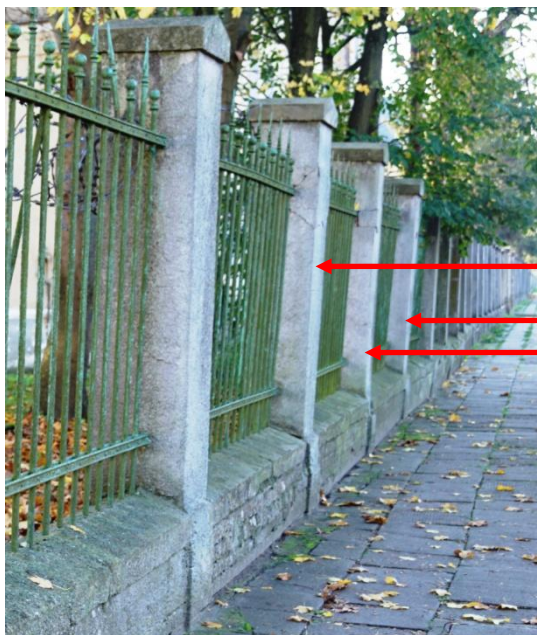
Archiwalne fotografie dokumentują niezmienny kształt stalowych przęseł ogrodzenia oraz słupów. Zmiany dotyczą pokrycia tynkiem licowych cegieł cokołu oraz powierzchni słupów, na których zachowały się ślady pierwotnych boni (fot. nr 9 - widoczne boniowanie słupów).

Fot. nr 11. Fotografia dokumentująca zachowane warstwy pierwotnego tynku z boniowaniem powierzchni.

III. Stan zachowania obiektu i przyczyny zniszczeń.

Stan zachowania obiektów będących tematem niniejszego opracowania jest zróżnicowany. Niewątpliwie w złym stanie jest ogrodzenie. Posadowione na cokole ogrodzenia słupy wykazują miejscami odchylenie od pionu.

Fot. nr 12. Fragment ogrodzenia od ulicy Zagórskiej, widoczne znaczne odchylenie słupów.

W części cokołu odspaja się klinkierowa okładzina.

Fot. nr 13. Widoczne odspajanie się klinkierowej okładziny cokołu, fragment od ul. Zagórskiej.

W wielu partiach ogrodzenia następuje odspajanie się warstw tynku pierwotnego jak i wtórnego.

Fot. nr 14, 15. Widoczne ubytki oraz odspajanie się tynków na powierzchni słupa oraz cokołu.

Ogrodzenie w wielu partiach pokrywają mchy i porosty.

Fot. nr 16. Widoczne plechy porostów na nakrywie cokołu.

Stalowe przęsła ogrodzenia oraz bramy i furtki pokryte są kilkoma warstwami odspajającej się farby, pod którą widoczne są ślady korozji.

Fot. nr 17. Fragment stalowej bramy z widocznymi śladami korozji pod łuszczącą się warstwą farby.

Budynek obecnej kaplicy zachował się w stanie zadawalającym. Miejscami występują ubytki w partii dekoracji detalu architektonicznego.

Fot. nr 18, 19. Widoczne ubytki i odpajanie się od podłoża detalu architektonicznego. Na fot. 19 widać całkowity ubytek profilowanego w technice ciągniętej gzymsu.

Miejscami występują konstrukcyjne pęknięcia.

Fot. nr 20. Pęknięcie nadproża okiennego.

Fot. nr 21. Pęknięcia występujące w partii cokołowej.

Stolarka okienna i drzwiowa zachowała się w dość dobrym stanie.

Fot. nr 22. Okno wschodniej elewacji.

Fot. nr 23. Wewnętrzne drzwi przedsionka.

Pokrycie dachowe niejednolite, na większości połaci występuje łupek szary, miejscami naprawy z blachy i papy. Powierzchnia dachu silnie zabrudzona, pokryta mchami i porostami. Detale z piaskowca bez ubytków z widocznymi skażeniami mikrobiologicznymi na powierzchni (fot. nr 18).

IV. Program prac konserwatorskich

A. Kaplica

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej stanu zachowania elewacji przed pracami konserwatorskimi. Należy pobrać próbki z warstwy tynkarskiej oraz stolarki celem określenia stratygrafii struktury tynków i określenia pierwotnej warstwy malarskiej.
2. Podklejenie luźnych i osłabionych fragmentów detalu architektonicznego przy pomocy emulsji akrylowej *PRIMAL AC 33*. Osłabioną strukturę tynków w partiach detalu architektonicznego wzmocnić preparatem *KSE 100* firmy Remmers.
3. Usunięcie fragmentów odpajających się od podłoża i zdeintegrowanych tynków.
4. Usunięcie warstw malarskich w partii ryzalitu frontowego za pomocą gorącej pary wodnej i preparatu na bazie rozpuszczalnika węglowodorowego firmy 3V3.
5. Umycie powierzchni tynków gorącą parą wodną pod ciśnieniem. Na powierzchnię oczyszczonych tynków położyć tynk wyrównawczy *Optosan Universalputz* firmy Optolith. Powierzchnię pokryć cienkowarstwowym tynkiem trasowym *Optosan TrassFeinputz SHT* firmy Optolith. W miejscach ubytków tynków należy położyć podkładowy wapienno-trasowy tynk *RenoPutz* firmy Optolith, powierzchnię pokryć tynkiem *SHT*.
6. Ubytki w partiach profilowanych obramień, gzymsów i detali należy uzupełnić z użyciem zaprawy podkładowej *STG StuckoGrob* i wyprawy *STF StuckoFein* firmy Optolith. Miejsca połączeń starej zaprawy z nową pokryć silikatową warstwą pośrednią z wypełniaczem *RSG Rissgrund* firmy Optolith. Należy usunąć opierzenia z blachy gzymsu cokołowego.
7. Oczyszczenie powierzchni piaskowcowych gorącą parą wodną pod ciśnieniem, w miejscach mocniejszych zanieczyszczeń z użyciem 3 % wodnego roztworu kwasu fluorowodorowego z metylocelulozą. Warstwy nieusuwalne doczyszczać miejscowo piaskowaniem niskociśnieniowym w osłonie z mgły wodnej. Elementy z piaskowca po oczyszczeniu zhydrofobizować preparatem *Funcosil SNL* firmy Remmers.
8. Miejsca występowania mchów i porostów zdezynfekować preparatem *SLK Fungith* firmy Optolith.
9. Określenie metod zespolenia pęknięć konstrukcyjnych zależy od oględzin i badań wykonanych przez konstruktora. W przypadku mniejszych pęknięć można zastosować specjalne pręty ze stali nierdzewnej, austenitycznej np. *Brutt Saver Profile* systemu Brutt Saver łączonych z murem dwuskładnikową, niekurczliwą zaprawą *Brutt Saver Powder*.
10. Określenie rodzaju pokrycia dachu powinno nastąpić po dokładnym zbadaniu stanu

wieżby dachowej i pokrycia z łupka.

11. Cynkowe sterczyny z kalenicy dachu należy oczyścić, uzupełnić ubytki, powierzchnię pokryć farbą epoksydową, dwuskładnikową, pigmentowaną pyłem cynkowym, utwardzaną poliamidem *SIGMACOVER 280*.

12. Istniejącą stolarkę okienną i drzwiową będącą w dobrym stanie należy zachować i wykonać prace renowacyjne. Powierzchnię drewna oczyścić ze starych warstw malarskich, uzupełnić ubytki flekami stolarskimi i szpachlą. Jako farbę podkładową do malowania można użyć np. podkład *Tikkurila Everal Aqua Primer*. Kolor farby nawierzchniowej należy ustalić po zbadaniu stratygrafii warstw malarskich. Jako warstwę nawierzchniową można zastosować np. wodorozcieńczalną, matową emalię akrylową *Tikkurila Everal Aqua Matt*.

B. Sala gimnastyczna

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej stanu zachowania elewacji przed pracami konserwatorskimi. Należy pobrać próbki z warstwy tynkarskiej celem określenia stratygrafii struktury tynków i określenia pierwotnej warstwy malarskiej.
2. Usunięcie fragmentów odspajających się od podłoża i zdeintegrowanych tynków.
3. Umycie powierzchni tynków gorącą parą wodną pod ciśnieniem. Na powierzchnię oczyszczonych tynków położyć tynk wyrównawczy *Optosan Universalputz* firmy Optolith. Powierzchnię pokryć cienkowarstwowym tynkiem trasowym *Optosan TrassFeinputz SHT* firmy Optolith. W miejscach ubytków tynków należy położyć podkładowy wapienno-trasowy tynk *RenoPutz* firmy Optolith, powierzchnię pokryć tynkiem *SHT*.
4. Miejsca występowania mchów i porostów zdezynfekować preparatem *SLK Fungith* firmy Optolith.
5. Określenie metod zespolenia pęknięć konstrukcyjnych zależy od oględzin i badań wykonanych przez konstruktora. W przypadku mniejszych pęknięć można zastosować specjalne pręty ze stali nierdzewnej, austenitycznej np. *Brutt Saver Profile* systemu Brutt Saver łączonych z murem dwuskładnikową, niekurczliwą zaprawą *Brutt Saver Powder*.

C. Ogrodzenie

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej stanu zachowania ogrodzenia przed pracami konserwatorskimi. Należy pobrać próbki warstwy tynkarskiej celem określenia stratygrafii struktury tynków i określenia pierwotnej warstwy malarskiej.
2. Usunięcie wtórnego tynku terabona oraz fragmentów odspajających się od podłoża i zdeintegrowanych tynków.
3. Demontaż przęseł ogrodzenia, bram i furtek. Usunięcie z powierzchni stalowych produktów korozji poprzez piaskowanie, galwanicznie ocynkować i pomalować proszkowo na kolor ustalony w trakcie prowadzenia prac konserwatorskich. Bramę wykonaną współcześnie należy zrekonstruować według oryginału.
4. Pionowanie słupów ogrodzenia należy wykonać w uzgodnieniu z konstruktorem, po wykonaniu odkrywek sondażowych fundamentów ogrodzenia.

5. Przemurowanie zniszczonych fragmentów ceglanych murów. Do przemurowania należy używać zaprawy na bazie trasowej *Optosan TrassMortel TWM* firmy Optolith lub podobnej.
6. Umycie powierzchni tynków gorącą parą wodną pod ciśnieniem. Na powierzchnię oczyszczonych tynków położyć tynk wyrównawczy *Optosan Universalputz* firmy Optolith. Powierzchnię pokryć cienkowarstwowym tynkiem trasowym *Optosan TrassFeinputz SHT* firmy Optolith. W miejscach ubytków tynków należy położyć podkładowy wapienno-trasowy tynk *RenoPutz* firmy Optolith, powierzchnię pokryć tynkiem *SHT*. Należy powtórzyć pierwotne boniowanie w rekonstruowanym tynku.
7. Ubytki w partiach profilowanych czapek słupów, profili ciągnionych i detali należy uzupełnić z użyciem zaprawy podkładowej *STG StuckoGrob* i wyprawy *STF StuckoFein* firmy Optolith. Miejsca połączeń starej zaprawy z nową pokryć silikatową warstwą pośrednią z wypełniaczem *RSG Rissgrund* firmy Optolith. Kolorystyka powierzchni tynków do uzgodnienia w trakcie prowadzenia prac.
8. Usunięcie z powierzchni licowych cegieł cokołu zaprawy i oczyszczenie gorącą parą wodną pod ciśnieniem. Odspojone kształtki należy przytwierdzić do podłoża zaprawą na bazie trasowej. Brakujące i zniszczone kształtki należy uzupełnić cegłami o formacie i właściwościach fizykomechanicznych zbliżonych do oryginału.
9. Brakujące spoiny powierzchni licowanej klinkierem należy odtworzyć z wapna hydraulicznego z trasem o uziarnieniu i barwie zbliżonej do oryginału na podstawie badań laboratoryjnych.